

*Jules Verne en de vrouw (3)***ZERMAH IN NOORD TEGEN ZUID**

Josiane Tytens

In de *Wonderreizen* zijn er niet minder dan 20 vrouwenfiguren die gebaseerd zijn op beroemde vrouwen uit de 19e eeuw. Het hoofdpersonage in *Noord tegen Zuid* (1887)⁵¹, Zermah, zou geïnspireerd zijn op de Isabelle Baumfree ('Sojourner Truth'), een zwarte activiste voor vrouwenrechten. Céline Giton noemt deze roman (terecht?) 'feministisch'!⁵²

1) Zermah, de heldin uit *Noord tegen Zuid*.

Het hoofdthema in dit boek is de 'afschaffing van de slavernij' (abolitionisme). Het verhaal vertelt de geschiedenis van de familie Burbank, Noorderlijke voorstanders van deze nobele zaak. Zermah werd bij haar eerste meester slecht behandeld en uiteindelijk koos die ervoor haar op de slavenmarkt te verkopen. James Burbank koopt haar samen met haar man Mars (blz 25). Zermah wordt de voedster van zijn dochtertje (zij verloor net zelf een baby - blz 26) en Mars als leermeester van zijn zoon Gilbert. Ze worden lid van de familie (blz 20). Zermah gaat regelmatig in gesprek met de plantage-meester M. Perry, die zoals de Zuidelijken tegen de afschaffing van de slavernij is. Daarbij wordt duidelijk dat zij 'vrijheid' als het hoogste goed beschouwt (blz 52) '*... krachtens welk recht zou men hen, nu zij vrij waren, uit hun aangenomen vaderland verjagen?*' (blz 62)

Met de verkiezing van president Lincoln (pleitbezorger van het abolitionisme) in 1864 (blz 16), geraken de gemoederen steeds meer verhit. Zermah verzekert de plantage-eigenaar dat de slaven hem trouw zullen blijven uit dank voor de goede behandeling (blz 44), zij voelen zich één grote familie. De

Zuidelijken vallen de boerderij van Burbank aan en steken de woningen van de slaven en de bijgebouwen in brand. Vol vertrouwen ('*...aan wie ik die toevertrouw*' - blz 69) in Zermah beveelt James Burbank zijn vrouw om met hun dochtertje en een vriendin, onder leiding van de slavin via een onderdaardse gang te vluchten naar de rivier die ze in een bootje oversteken. Op hun weg komen zij de leider van de Zuidelijken tegen, die zich meester maakt van Zermah en het meisje Dy. De gevangenen worden naar de Everglades gevoerd, waar Dy ernstig ziek wordt. Zermah beseft dat het meisje zal sterven als zij niet kan vluchten. Uiteindelijk lukt haar dat.

Zermah wordt geportretteerd als een moedige vrouw, die opkomt tegen misbruik en slechte behandeling. Zij is de familie zeer dankbaar omdat zij haar, samen met haar man (wat de prijs opdreef) hebben gekocht.⁵³ Zij is energiek en moedig, intelligent en sluw, zeker niet naïef. Na de ondergane wreedheden van haar vorige meesters weet zij dat de familie Burbank haar veiligheid biedt en haar als een lid van de familie behandelt. Het bericht dat de slavernij zal afgeschaft worden weet zij naar waarde te schatten, maar de hieraan gekoppelde voorwaarde om daarna de staat te moeten verlaten, schrikt haar af. Liever blijft ze in dienst bij de familie.

2) Isabella Baumfire ('Sojourner Truth'): een rolmodel en bron van inspiratie

Volgens Céline Giton⁵⁴ is de figuur van Zermah gebaseerd op het verhaal van *Sojourner Truth* (1797–1883). Deze vrouw werd als Isabella Baumfree in de staat Michigan geboren op de Nederlandse nederzetting van kolonel Johannes Hardenbergh. Zij was één van de 13 kinderen van James en Elisabeth Baumfree, beiden slaven en Nederlands-(Low-Dutch)sprekend. In 1806 werd Isabella verkocht voor 100 dollar. Haar nieuwe eigenaars, de familie Nealy, woonden in Kingston en spraken uitsluitend Engels. Haar baas ergerde zich

⁵¹ De paginanummers verwijzen naar de editie J. Lebègue & Co; 1892; verzamelband; Brussel

⁵² Céline Giton – Les femmes de Jules Verne; 2019; blz 29

⁵³ Laurence Sudret – Les femmes de Jules Verne; 2019; blz 90

⁵⁴ Céline Giton – Les femmes rêvées par Jules Verne; 2019; blz 154

enorm aan het feit dat de nieuwe slavin geen Engels verstond. Op zondagen werd ze vaak met een bundel touwen geslagen. Twee jaar later werd ze weer voor 105 dollar doorverkocht, aan de eigenaar van een taverne. En anderhalf jaar later opnieuw voor 175 dollar. Deze laatste eigenaar, Dumont, was in tegenstelling tot zijn vrouw veel milder. In 1817 werd Isabella gedwongen te trouwen met een oudere slaaf, Thomas, met wie ze vijf kinderen kreeg.

Dumont had beloofd dat hij haar vrij zou laten een jaar vóór de formele afschaffing van de slavernij in New York (1827). Hij hield zich niet aan zijn belofte, Isabella betaalde haar verplichting af met 100 pond wol en vluchtte eind 1826 met haar jongste dochtertje Sophia. Ze vond onderdak bij de Quakerfamilie Van Wageningen in Canada, die daarna nog 20 dollar betaalde aan Dumont om haar definitief vrij te kopen. Ze startte een proces tegen Dumont om haar achtjarige zoon Peter vrij te krijgen die illegaal was doorverkocht. Hoewel ze als zwarte vrouw aanvankelijk op de rechtbank werd uitgelachen toen ze de klacht indiende, kreeg ze Peter na drie jaar vrij. Deze rechtszaak markeerde het begin van Isabella's historische nalatenschap: een zwarte vrouw had een blanke man voor het gerecht gedaagd én de zaak gewonnen.

Ze bleef als (vrije) huishoudster werken voor christelijke mensen en zette zich in tegen de slavernij, maar ook tegen de onwil van vrije zwarten om op te komen voor hun broeders en zusters in onvrije staten. Zij waren toch met zijn allen één grote familie?

In 1843 veranderde Isabella haar naam officieel in *Sojourner Truth*: 'pelgrim van de waarheid' en ging op weg. Ze reisde en predikte over de afschaffing

van de slavernij en werd lid van de 'Association of Education and Industry' in Massachusetts, een organisatie die zich sterk maakte voor het abolitionisme, religieuze tolerantie, vrouwenrechten en pacifisme. Telkens weer benadrukte zij het belang van 'vrijheid'.

Ondanks het feit dat ze niet op het officiële programma stond – vrouwenrechten waren toen nog een blanke-vrouwen aangelegenheid – en ze niet kon lezen of schrijven, hield ze in mei 1851 op de 'Ohio Women's Right Convention' haar bekendste gloedvolle toespraak: *'Ain't I a woman?' Haar boodschap was dat ze even waardevol was als een man ('ik heb net zoveel spieren als een man, ik kan net zoveel werk verzetten als een man, ik heb geploegd en geoogst en geschild en gehakt en gemaaid. Kan een man soms meer doen dan dat?')* en evenveel waard als een blanke vrouw. Iedereen was onder de indruk van deze 1,8 m lange vrouw, met een donderende stem en een overtuigende ernst. Ze was de eerste persoon die een duidelijke relatie legde tussen de strijd voor emancipatie van de Afro-Amerikaanse bevolking en de strijd voor vrouwenrechten. Bijna een eeuw voordat Rosa Parks weigerde om haar plaats in de bus op te geven, gebruikte Truth de paardentram in Washington, die verboden was voor Afro-Amerikanen.

In 1864 ontmoette ze president Abraham Lincoln⁵⁵, in 1870 president Ulysses S. Grant en sprak met hen over mensenrechten.

Ze overleed op 26 november 1883 in haar huis in Battle Creek, Michigan en werd begraven op Oak Hill Cemetery. Op haar begrafenis waren meer dan duizend mensen aanwezig. Talloze kranten schreven over haar overlijden, ook in Nederland. Ze groeide uit tot een icoon van de Amerikaanse burgerrechtenbeweging. Haar beeltenis staat op een postzegel en haar buste prijkt sinds 2009 in het Amerikaans Congres⁵⁶, onthuld

⁵⁵ Amazing life page – Sojourner Truth: A life of Legacy and Faith (<https://sojournertruth.org/sojourner-truth>)

⁵⁶ Karin Amatmoerkrim – Sojourner Truth is een icoon in de VS. Zoveel eer verdient ze hier ook; De Correspondent; 2018

door Michelle Obama en Hillary Clinton. De nieuwe vleugel van de Rutgers University werd naar Sojourner vernoemd. De universiteit is trouwens met haar geschiedenis verbonden: de eerste president was Jacob Rutgers Hardenberg, de broer van haar voormalig eigenaar Johannes. In Battle Creek Michigan kreeg ze een mooi monument.

Zermah kon zich geen beter voorbeeld indenken! Het is aannemelijk dat Jules Verne zich in het levensverhaal van Sojourner heeft verdiept en van haar eigenschappen en gebeurtenissen uit haar levensloop aan Zermah toekende. Sojourner's biografie *'The Narrative of Sojourner Truth: a Northern Slave'* verscheen in 1850. Mogen we veronderstellen dat deze in de boekenkast van JV te vinden was? Verne is samen met zijn broer Paul weliswaar in Amerika geweest, maar geen van beide spraken echter Engels.⁵⁷ Voor zover kon nagegaan worden, verscheen pas in 2016 een Franse vertaling van het

boek. Ik contacteerde een hoogleraar Amerikaanse literatuur aan de Universiteit Gent maar hij vond evenmin een spoor van een Franse vertaling uit de 19^e eeuw.

Een alternatieve verklaring voor JV's bekendheid met het verhaal zou kunnen zijn dat iemand die zowel het Frans als het Engels machtig was het aan JV verteld heeft. Een derde, meest waarschijnlijke hypothese is dat JV het verhaal leerde kennen via een Frans tijdschrift. In 1883 en 1884 werd ook in de Franse pers aandacht besteed aan het overlijden van Sojourner Truth.

Er verschenen korte artikels over haar, onder andere in *La Gazette des Femmes* (25/01/1884) – *La Justice* (16/12/1883) – *Journal Politique, industriel et agricole de l'arrondissement* (01/06/1884). En *l'Univers* (19/12/1883).

Uit dit laatste lichten we deze tekst die op de laatste bladzijde verscheen in de rubriek 'Nouvelles Diverses'.

— Une vieille négresse qui avait illustré le nom bizarre de Sojourner Truth vient de mourir à Batte-Creek (Michigan). On ignore son âge précis, mais il est certain qu'elle avait plus de cent ans. Née esclave dans le comté d'Ulster (New-York), elle fut émancipée en 1817 et prit le nom de Sojourner Truth, par ordre du ciel, croyait-elle.

Le clergé méthodiste, frappé de l'éloquence naturelle très extraordinaire dont l'esclave était douée, l'envoya comme missionnaire parmi les gens de couleur, mais elle abandonna bientôt cette secte religieuse pour celle des millerites, qui croyaient la fin du monde imminente.

Quand elle vit que la terre continuait à tourner, elle se dévota corps et âme à l'idée abolitionniste, dont elle est restée un des apôtres les plus actifs et les plus éloquents jusqu'au jour de l'émancipation.

Pendant de longues années, Sojourner Truth a parcouru les Etats-Unis dans tous les sens et réclamé l'abolition de l'esclavage dans une multitude de conférences qui ont toujours fait la plus profonde impression sur les auditeurs. Ses improvisations étaient des chefs-d'œuvre d'éloquence populaire et passionnée. Grande, droite, les yeux brillants comme ceux d'une louve, quand de sa voix stridente de prophétesse elle lançait ses malédictions à l'esclavage et accumulait les épithètes, l'effet était irrésistible.

Après la proclamation de l'émancipation, la vieille Sojourner Truth fut présentée au président Lincoln et reçut ses félicitations. C'était le souvenir le plus glorieux de sa vie.

Elle se rappelait parfaitement les premières expériences du bateau à vapeur *Fulton*; elles s'étaient gravées dans sa mémoire à cause de la colère des Hollandais, qui récriminaient contre cette invention diabolique, bonne pour faire peur aux poissons et les chasser de la rivière.

Sojourner Truth laisse une petite fortune foncière à Batte-Creek et aux environs. Elle a institué héritières universelles ses trois filles, qui habitaient avec elle.

[Vertaling:]

Een oude zwarte vrouw die de bizarre naam Sojourner Truth had aangenomen, is overleden in Battle Creek (Michigan). Haar exacte leeftijd is onbekend. Geboren als slavin in het district Ulster (New York), werd ze vrij in 1817 en nam ze de naam Sojourner Truth aan, door de hemel geleid, zo geloofde ze.

Een methodistisch predikant, begiftigd met een uitzonderlijke welsprekendheid, aan wie de slavin erg toegewijd was, stuurt haar als zendeling onder de kleurlingen. Ze verlaat echter dit kerkgenootschap en sluit zich aan bij de Millerieten, een sekte die het einde van de wereld voorspelde.

Gedurende vele jaren doorkruist zij de Verenigde Staten in alle richtingen, verdedigt de afschaffing van de

slavernij en neemt deel aan verschillende conferenties. De indruk die ze naliet bij haar toehoorders was diepgaand. Haar geïmproviseerde toespraken waren parels van welsprekendheid en gedrevenheid. Groot, rechtop, glinsterende ogen, indringende stem als van een profeet, stelde zij de vloek van de slavernij aan de kaak. Het effect was onweerstaanbaar.

Na de afschaffing van de slavernij werd Sojourner voorgesteld aan president Lincoln, die haar feliciteerde. Voor haar was dit het meest memorabele moment in haar leven. Sojourner laat een fortuin na aan Battle-Creek en omgeving.

Haar drie dochters die bij haar inwoonden, zijn haar erfgenamen.

⁵⁷ William Butler – *The definitive Biography*; 2006, blz 179